

DIEŤA S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU

Osobnosť dieťaťa s narušenou komunikačnou schopnosťou (NKS)

V rannom veku si dieťa s NKS neuvedomuje a preto ani nevyvoláva nijaké problémy v adaptácii na prostredie vrstovníkov. Problémy sa objavujú až pri prechode na hry, v ktorých má verbálna zložka podstatnejšiu úlohu a, samozrejme, pri nástupe do školy. V škole si už deti začínajú všímať rečový prejav vrstovníkov. Detské presadzovanie a súťaživosť sú v období nástupu do školy intenzívnymi motívmi. Výsmech a poníženie druhého môžu byť pre mnohé deti prirodzenou reakciou, v tomto prípade reakciou na nezrozumiteľnú alebo skreslenú reč. Deti nedokážu ešte rozlíšiť nevedomosť od neschopnosti niečo správne vysloviť. Práve preto sa dieťa s poruchou reči môže stať terčom výsmechu. Deti s poruchami reči sú ostatnými spolužiakmi posudzované prísnejšie, a preto sa im výkony aj v iných oblastiach môžu javiť ako podpriemerné. Takto dieťa s rečovým postihnutím zažíva časté neúspechy, čo sa nutne odrazí v jeho **sebahodnotení**, ale aj v ďalšej socializácii. Opakovaný neúspech zvyčajne **znižuje aspirácie**. U detí s NKS sa to prejavuje špecificky. Rozhodujúcim motívom činnosti u nich často nebýva snaha dosiahnuť úspech, ale skôr tendencia vyhnúť sa neúspechu. Preto si volia nižšie ciele. V mnohých výskumoch sa zistilo, že málo komunikatívni jedinci v školských kolektívoch sú menej akceptovaní a tiež sa cítia (sami hodnotia) ako menej akceptovaní inými a horšie hodnotení. Je to zrejmy dôkaz uvedomenia si vlastnej nedostatočnosti v sociálnych reláciách zo strany detí s poruchami reči. Ďalším dôsledkom narušenej komunikačnej schopnosti u dieťaťa sú zlé, **neuspokojivé výkony v škole**. Ak je dieťa u logopéda, doma musí dohnať stratenú učebnú látku. Nemusí so žiakmi udržať krok. Dôležitá je reakcia najbližšieho prostredia (rodičia, kamaráti, spolužiaci, učitelia). Ak sa mu posmievať, dieťa sa môže do seba utiahnuť, nechce hovoriť, môže prejavovať známky agresívneho správania, má pocit menejcennosti, žiak môže byť **neurotizovaný**.

Vzdelávanie detí a žiakov s NKS

V zmysle § 94 a § 2 písm. s) zákona č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní Z.z a § 2 ods. 3 vyhlášky MŠ SR č. 322/2008 Z. z. o špeciálnych školách sa výchova a vzdelávanie detí a žiakov s NKS uskutočňuje:

- v materskej škole pre deti s NKS
- v základnej škole pre žiakov s NKS
- v špeciálnej triede pre deti s NKS v materskej škole

- v špeciálnej triede pre žiakov s NKS v základnej škole
- v školskej integrácii, t. j. v triede alebo výchovnej skupine spolu s ostatnými deťmi alebo žiakmi školy.

Vzdelávací program pre deti a žiakov s NKS charakterizuje výchovu a vzdelávanie a vymedzuje špecifické potreby a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o nich. Je potrebné zabezpečiť úpravu podmienok, foriem, metód a prístupu vo výchove a vzdelávaní žiaka a rešpektovať úpravy vyplývajúce narušenia komunikačnej schopnosti nielen vo vzdelávaní, ale i v hodnotení a klasifikácii. V súčasnosti v podmienkach školskej integrácie postihnutých sa zdôrazňuje úloha učiteľa. Učiteľ nesmie pripustiť výsmech, alebo izoláciu detí s poruchami reči. Ak sú splnené podmienky úspešnej integrácie, potom nemusí k nijakej sociálnej izolácii detí s poruchami reči dôjsť.

Všeobecné odporúčania pre postup učiteľa žiaka s NKS vo výchovno-vzdelávacom procese

Vo výchovno-vzdelávacom procese učiteľ zohľadňuje špecifická osobnosti poznávacích procesov žiaka s narušenou komunikačnou schopnosťou, ktoré môžu byť prítomné, najmä:

- motorická instabilita
- nedostatky vo vývine psychomotorických zručností
- znížená miera koncentrácie a vytrvalosti pozornosti
- pomalé tempo zapamätávania a narušenie pamäti
- ťažkosti pri niektorých myšlienkových operáciách
- neadekvátne emocionálne reakcie
- zvýšená unaviteľnosť
- znížená sebadôvera
- nerovnomerné výkony a i.

Vo výchovno-vzdelávacom procese učiteľ v prístupe k žiakovi:

- akceptuje problémy žiaka spojené s jeho narušenou komunikačnou schopnosťou a rešpektuje špecifiká jeho osobnosti
- rešpektuje správanie žiaka spôsobené jeho narušením
- podporuje a taktne usmerňuje jeho spôsoby seberealizácie
- stimuluje rozvíjanie tých schopností, ktoré v dôsledku narušenia nie sú dostatočne vyvinuté
- podporuje všetky snahy žiaka o ústnu i písomnú komunikáciu a vedie ku komunikatívnosti i ostatných spolužiakov
- poskytuje žiakovi podnety na hodnotiace myslenie a vedie ho k primeranému pozitívnemu sebahodnoteniu
- vedie žiaka k samostatnosti a pozitívnym prístupom zvyšuje jeho sebadôveru
- zachováva diskretnosť o problémoch žiaka s NKS a nereferuje o nich pred inými žiakmi, či rodičmi.

K zmierneniu prejavov a dôsledkov vyššie uvedených negatívnych vplyvov na vzdelávanie v triede zabezpečí učiteľ žiakovi nasledujúce podmienky:

- umiestni žiaka v triede tak, aby mohol vnímať výklad učiteľa všetkými zmyslami
- do lavice posadí žiaka s takým spolužiakom, ktorý mu bude schopný a ochotný v prípade potreby pomôcť
- k práci so žiakom prizve školského logopéda a špeciálneho pedagóga
- pracovný postup vo výchovno-vzdelávacom procese konzultuje s logopédom a so špeciálnym pedagógom
- pri práci so žiakom používa vhodné pomôcky (po dohode so špeciálnym pedagógom a logopédom) a učí ho s nimi pracovať aj samostatne
- a ďalšie podmienky podľa konkrétnych odborných odporúčaní (zo školského poradenského zariadenia a od školského špeciálneho pedagóga).

Pre porozumenie a osvojenie preberaného učiva učiteľ:

- pracuje s námetom v takom rozsahu, ktorý je primeraný veku a mysleniu žiaka; v individuálnych prípadoch konzultuje rozsah učiva so špeciálnym pedagógom
- nové pojmy vždy vysvetlí a objasní ich v rôznych súvislostiach
- pri vyučovaní využíva skúsenosti žiaka a nadväzuje na ne
- využíva názorný materiál a poskytuje žiakovi možnosť manipulácie s ním
- nové učivo usporiada po krokoch a dodržiava postupnosť od jednoduchého k zložitejšiemu
- pri hodnotení rečového prejavu sa zameriava na obsah, nie formu
- hodnotí predovšetkým vecné poznatky, nie úroveň jazykového prejavu
- pri ústnych odpovediach poskytne žiakovi väčší časový priestor na odpoveď, resp. rešpektuje jeho pomalšie tempo reči
- pri posudzovaní čitateľských zručností kladie dôraz na čítanie s porozumením, nie na rýchlosť čítania
- pri skúšaní a overovaní vedomostí žiaka volí formu písanú, ústnu i praktickú – uprednostňuje tú formu, ktorú v aktuálnom čase, prípadne aj pre konkrétny druh úloh odporúča školské poradenské zariadenie a ktorá je pre žiaka vyhovujúca
- pri logofobických prejavoch uprednostňuje písomnú formu odpovede pred ústnou
- otázky a úlohy zadáva tak, aby žiak mohol odpovedať jednoznačne
- taktne poučí spolužiakov o zdravotnom znevýhodnení dieťaťa
- systematicky sa venuje žiakovi individuálne, aby žiak postupne preberal celé učivo
- poskytne žiakovi dostatok možností na precvičovanie a osvojenie učiva
- priebežne si overuje ako žiak porozumel učivu alebo úlohe
- umožní, aby školský logopéd a školský špeciálny pedagóg mohol pracovať na vyučovacej hodine individuálne so žiakom, paralelne s vyučujúcim učiteľom
- pri vzdelávaní žiaka s NKS je nevyhnutná úzka spolupráca školy a rodiny, vytvorenie atmosféry spoločnej zodpovednosti a ujasnenia cieľov i postupov vedúcich k ich dosiahnutiu
- v priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania je potrebné pomôcť žiakovi s NKS pri jeho profesionálnej orientácii a tým prispieť k jeho bezproblémovému sociálnemu začleneniu.

Všeobecné zásady hodnotenia:

- pri hodnotení a klasifikácii žiaka je nevyhnutné postupovať podľa odporúčaní logopéda a špeciálneho pedagóga
- pri hodnotení učebných výsledkov učiteľ rešpektuje psychický a fyzický stav žiaka, druh a závažnosť narušenia komunikačnej schopnosti, ak má vplyv na úroveň a výsledky práce žiaka v príslušnom predmete
- učiteľ posudzuje učebné výsledky žiaka objektívne a primerane náročne, pričom prihliada aj na jeho vynaložené úsilie, individuálne schopnosti, záujmy a na predpoklady jeho ďalšieho vzdelávania po ukončení základnej školy
- o spôsobe a možnostiach hodnotenia a klasifikácie triedny alebo vyučujúci učiteľ informuje zákonného zástupcu žiaka s NKS po konzultácii s logopédom a so špeciálnym pedagógom
- pri hodnotení žiaka s NKS učiteľ posudzuje úroveň jeho vedomostí najmä v porovnaní s uplynulým obdobím vzhľadom na predchádzajúce výkony samotného žiaka.

*Podľa odbornej literatúry spracovala: **Mgr. Jarmila Hlavatá**, špeciálna pedagogička
CPPPaP Martin.*

Literatúra:

Lechta, V. a kol.: Diagnostika narušenej komunikačnej schopnosti. Martin, Osveta 1995

Mikulajová, M.: Diagnostika narušeného vývinu reči. In: Diagnostika narušenej komunikačnej schopnosti. Martin, Osveta 1995